

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 32:316.344.8:351(477)

К. В. Балабанов
В. Ф. Лисак

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР

Розкриваються основні аспекти зміни підходів до державного регулювання реалізації ідентитарної політики в Україні, спрямованої на формування національної та громадянської ідентичності. Досліджується динаміка представлення проблеми формування ідентичності, запропонована на рівні політичного керівництва країни. Визначаються запропоновані протягом останніх років механізми формування національної ідентичності українців. Розглядаються новації щодо запровадження ідентитарної політики в Україні, запропоновані у затвердженому в 2022 році законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Ключові слова: громадянська ідентичність, політична соціалізація, національна ідентичність, політика ідентичності, державна політика, політична культура.

DOI 10.34079/2226-2830-2023-13-35-36-61-68

Утвердження української національної та громадянської ідентичності є важливою складовою забезпечення національної безпеки України. Державна політика у цій сфері повинна сприяти формуванню та розвитку національної свідомості, зміцненню національної єдності та патріотизму серед громадян всередині країни та закордонних українців. Актуальність формування в Україні громадянської та національної ідентичності є надто високою, адже їхнє існування має забезпечити подальший розвиток як громадянського суспільства, яке почало зароджуватись в країні, так і безпосередньо держави. Тривалий час, на фаховому рівні та в суспільстві, дискусійними лишались питання вибору механізмів формування такої ідентичності, а також відповідності змісту програм освіти, як частини процесу соціалізації, завданню створення та підтримки громадянської та національної ідентичності, здатності системи освіти забезпечувати спротив наявній агресії проти України, та можливим подібним спробам у подальшому, що додає актуальності темі даної розвідки.

Дослідження проблематики формування ідентичності, включаючи обговорення питання щодо необхідності та обсягів нормотворчої діяльності у цьому напрямі, у фаховій українській літературі має свою тривалу історію, втім, зберігає потенціал для подальшого дослідження.

Потрохи накопичувана нормативно-правова база, яка регламентує способи залучення різного рівня акторів та організацію процесу формування ідентичності, поки, з огляду на часові межі, не отримала достатньої уваги з боку науковців, що також додає актуальності проблематиці даного дослідження.

Метою статті є аналіз запроваджуваних державою механізмів реалізації політики для утвердження української національної та громадянської ідентичності в Україні.

Дослідження політичних аспектів формування громадянської ідентичності в Україні представлено у роботах Т. Бевз, О. Зорич, М. Кармазіної, Н. Ротар, В. Яремчука. Ціннісні аспекти формування національної свідомості розглядалися в публікаціях таких дослідників як П. Гай-Нижник, І. Вільцанюк, Ж. Петрочко, Л. Чупрій.

Розробка і запровадження політики ідентичності визнавалися пріоритетними завданнями в публічних промовах очільників Української держави, які були скеровані на визначення шляху подальшого розвитку країни, відповідно, знаходивши відображення в аналітичних доповідях Національного інституту стратегічних досліджень.

Огляд текстів аналітичних доповідей, що супроводжували Щорічні послання Президента до Верховної ради України дозволяє оцінити ступінь важливості, яким наділялись питання формування ідентичності українців протягом останнього часу. Ці документи виступають високо інформативним джерелом, адже, з одного боку, вони конкретизують і розкривають зміст окремих тез послань найвищого керівництва держави, а з іншого, – дають розлоге пояснення завдань, по основним напрямкам розвитку, які ставились на меті для держави в цілому (Указ Президента України № 314/97, 1997).

Так, в 2013 році відбувається постановка в тексті доповіді проблеми формування ідентичності, а саме «кристалізація загальнонаціональної ідентичності» визначається як одне із завдань державної гуманітарної політики (Національний інститут стратегічних досліджень, 2013, с. 149). Згодом, в тексті Аналітичної доповіді 2015 року, приділено вже набагато більше уваги питанню формування національної ідентичності. Тут визначаються не тільки значимість вироблення національної української ідентичності для забезпечення єдності суспільства і можливості протистояння зовнішній загрози (Національний інститут стратегічних досліджень, 2015), але й окреслюються напрями реалізації такого процесу. В цьому ж документі визначається велике значення, в зазначеному процесі, системи освіти, що має забезпечуватись «через відповідне змістовне наповнення навчальних програм, популяризацію науки в суспільстві, широке запровадження медіаосвіти» (Національний інститут стратегічних досліджень, 2015).

Подальше збільшення приділеної в текстах аналітичних доповідей уваги до проблеми, вочевидь, можна вважати ознакою визнання її важливості. Зокрема, в доповідях 2016, 2017 та 2018 років розвиток національної ідентичності винесено в окремий розділ, що містив як визначення принципів, на основі яких мало відбуватись зміцнення спільної ідентичності громадян України, так і характеристику окремих напрямів цього процесу.

Порівняння трьох розділів, з часовою відстанню в рік, дає можливість побачити як усталені, так і змінювані напрями. Такими, усталеними факторами, можна вважати забезпечення етнополітичної єдності та проведення політики, скерованої на «зростання рівня міжетнічної толерантності» (Національний інститут стратегічних досліджень, 2016), «зміцнення самоорганізації етнічних громад компактного проживання, [їхньої] активної участі у розбудові демократії та підтримці національної безпеки України» (Національний інститут стратегічних досліджень, 2017). У цей же період, протягом 2016–2017 років, у звітах згадуються й такі інструменти формування єдності, як проведення «збалансованої» культурної та гуманітарної політики. В 2016 році до інструментарію долучено проведення політики декомунізації, що знайшло своє дискурсійне поєднання із євроінтеграційними прагненнями України, адже провадження політики декомунізації мало, формувати «ідеологем[у] нової ідентичності, нової української “національної ідеї”, [...] нову соціальну та цивілізаційну норму». Така норма, на думку авторів, відповідала ціннісним настановам демократичної держави, адже в її «основі [...] лежить принципова відмова від репресій як базового принципу

соціальної організації, від злочинної системи, де людина була лише гвинтиком державної машини», а також «практик домінування інтересів держави над інтересами громадян (авторитаризму, нетерпимості та знищення)» (Національний інститут стратегічних досліджень, 2016).

Певна зміна інструментарію формування національної єдності помітна в аналітичних доповідях 2017–2018 років. Актуалізованими тут виявились такі напрями, як проведення відповідним чином скерованої мовної, церковної політики, використання історичної політики та/або політики пам'яті. Слід відзначити, що ці засоби формування внутрішньої єдності значно посилювали можливості політики ідентичності завдяки залученню нових, у порівнянні із попередніми періодами, механізмів. Ці механізми, зокрема, коли йдеться про мовну та історичну політики, дозволяють більш виразно виокремлювати інгрупу, окреслювати кордони між Нами та Іншим. Зазначений інструментарій відповідав завданням, що їх поставила перед державою розв'язана РФ проти України війна, її гібридний характер (Національний інститут стратегічних досліджень, 2017).

Варто відзначити і спробу розглядати українську діаспору як фактор посилення консолідуючого потенціалу процесу формування ідентичності. Серед механізмів такої інтеграції в Аналітичній доповіді 2018 року, де цьому питанню було окремо приділено увагу, відзначаються діяльність скаутської організації «Пласт» та робота в межах платформи «Global Ukraine» (Національний інститут стратегічних досліджень, 2018).

Попри незмінну артикульованість у публічному дискурсі, визначення важливості для держави формування національної та громадянської ідентичності українців, до законодавчого закріплення справа тривалий час не доходила.

Отже, затверджений у грудні 2022 року закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» можна вважати певним етапом у процесі ствердження значення ідентитарної проблематики на державному рівні. В цілому закон скерований на створення нормативно-правового підґрунтя для процесу формування ідентичності українців, визначення окреслених державою шляхів її запровадження та виокремлення акторів, закріплення рівня їхньої участі у цьому процесі. Він окреслює такі аспекти як: мета, основні завдання, правова основа для імплементації, визначає пріоритети, принципи, складові, критерії оцінки ефективності, акторів та способи їхньої участі, фінансове та науково-методичне забезпечення, а також відповідальність за порушення законодавства про утвердження української національної та громадянської ідентичності (Закон України № 2834-IX, 2022).

Наявні в законі безпосередні відсилки до інших документів, зокрема, «Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності», що має визначити сутнісні основи пропонованої політики ідентичності, а також і невнормованість, на момент ухвалення закону, певних аспектів, зокрема, діяльності передбаченої Постановою Кабінету Міністрів України № 320 Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Кабінеті Міністрів України, дозволяють говорити про наявні плани щодо запровадження низки взаємопов'язаних нормативно-правових актів різного рівня, які будуть регулювати та скеровувати певну цілісну державну політику ідентичності. Отже, крім зазначених, пов'язаними із оприлюдненим, є низка інших нормативно-правових актів, а саме: Конституція України, закони України «Про національну безпеку України», «Про освіту», «Про закордонних українців», «Про волонтерську діяльність», «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про основи національного спротиву» (Закон України № 2834-IX, 2022). Водночас, можна бачити відповідну пов'язаність у загальному спрямуванні зусиль держави, із «Концепцією розвитку громадянської

освіти в Україні» (Кабінет Міністрів України, 2018), «Стратегією національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (Указ Президента України № 286/2019, 2019), а також «Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства» (Указ Президента України № 487/2021, 2021).

Одним із результатів прийняття Закону, можна вважати затвердження у ньому профільної термінології, що значно полегшує як процес подальшого теоретичного опрацювання проблемного поля, так і сприяє проведенню більш чіткої та цілеспрямованої діяльності усіх акторів, які можуть схожим чином розуміти завдання та сутність політики. Перший розділ документу пропонує низку визначень ключових для запропонованого розуміння ідентитарної політики, серед яких, на наш погляд, є найбільш важливими такі як «українська громадянська ідентичність» та «українська національна ідентичність». Не надаючи експліцитного визначення саме поняттю «політики ідентичності», закон пропонує розгорнуту характеристику складових такої політики та контексту, зокрема, як «складової забезпечення національної безпеки України», в якому політика має реалізовувати в Україні (Закон України № 2834-IX, 2022).

Важливою частиною ухваленого закону є окреслення механізмів, завдяки яким мають відбуватись процеси формування і закріплення національної та громадянської ідентичності.

Протягом останніх років українські фахівці визначили широкий перелік елементів механізму формування ідентичності. Серед найбільш поширених, із запропонованих експертним середовищем, можна визначити: проведення державної політики історичної пам'яті, процесу декомунізації, мовної та культурної політики, згуртування населення навколо процесу європейської інтеграції (Центр Разумкова, 2017, с. 88).

При цьому, в розпорядженні українських дослідників та законотворців є значний досвід академічної рефлексії щодо питання про формування національної ідентичності та залучення різних інструментів у цьому процесі.

Закон України «Про основні засади державної політики...» визначає наступний комплекс напрямів утвердження ідентичності:

- національно-патріотичне виховання;
- військово-патріотичне виховання;
- громадянську освіту.

При цьому, складовими кожного з напрямів державної політики виступають:

1. Національно-патріотичного виховання:

- a. Громадянсько-патріотичне виховання;
- b. Духовно-моральне виховання;
- c. Співпраця із іноземними українцями;

2. Громадянсько-патріотичного виховання:

- a. Формування оборонної свідомості;
- b. Розвиток широкого спектру напрямів безпекової та військової підготовки громадян країни, які дозволять виховувати патріотичних громадян, готових та здатних захищати країну в умовах війни та потенційних збройних конфліктів;

3. Громадянської освіти:

a. Освітня діяльність, спрямована на просування визначених законом ціннісних орієнтирів: соборності, самобутності, волі та гідності;

b. Практична участь громадян в громадсько-політичному житті (Закон України № 2834-IX, 2022).

У виокремленні означених напрямів ухвалений закон намагається не стільки відповідати настановам вітчизняних спеціалістів та досвіду зарубіжної практики, скільки відповідати вимогам, означеним в «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (Указ Президента України № 286/2019, 2019).

Закон окреслює низку акторів, які можуть брати участь у реалізації політики ідентичності, але визначати процес формування ідентичності має власне держава. Саме держава виступає основним актором у плануванні, реалізації та здійсненні контролю за виконанням завдань із формування політики ідентичності. Відповідно до ухваленого закону, Кабінет Міністрів України виступає головним координуючим органом, та таким, що визначає стратегічні напрями формування ідентитарної політики. В цій діяльності він спирається як на профільні міністерства та відомства, так і на нові створювані органи, зокрема, - Координаційну раду.

Водночас, у ст. 16 передбачається широке залучення до реалізації політики ідентичності «місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування» (Закон України № 2834-ІХ, 2022).

Певною новацією ухваленого закону можна вважати появу таких акторів, як «волонтери сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності», до яких пропонують відносити фізичних осіб, що залучені до реалізації державної політики (ст. 23). Також, окремо закон вносить залучення у зазначений процес інститутів громадянського суспільства (ст. 24) (Закон України № 2834-ІХ, 2022).

Функція контролю за його реалізацією була покладена на «Координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності», спосіб формування та принципи діяльності котрого були визначені в ухваленій у квітні 2023 року Постанові Кабінету Міністрів України (Кабінет Міністрів України, 2023).

Отже, можна стверджувати, сформована певна нормативно-правова основа, яка регулює процеси, які дозволяють державі проводити політику ідентичності. Але, з огляду на спосіб формування цієї бази, суттєву розтягнутість у часі самого процесу ухвалення нормативно-правових актів та певну непослідовність, обумовлену впливом політичних процесів, скерованість у різних напрямках у певні проміжки часу, – ця основа не є чітко структурованою, певні документи дублюють одне одного, не всі з запланованих документів - затвержені.

Спробу виокремити напрями, за якими має формуватися державна політика ідентичності, виробити чіткі критерії оцінки цього процесу, впровадити відносини між різними акторами її вироблення й впровадження, можна оцінювати, безумовно, як позитивний крок. Втім, оцінити його повною мірою можна буде лише після ухвалення всього комплексу запланованого масиву нормативно-правових актів, зокрема, «Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності». Водночас, подальша актуалізація нормативно-правової бази реалізації державної політики, яка регламентує як безпосередньо сферу утвердження національної та громадянської ідентичності, так і дотичних до неї областей, - є завданням майбутнього розвитку.

Бібліографічний список

- Закон України Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності № 2834-ІХ, 2022. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Кабінет Міністрів України, 2018. Розпорядження Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні № 710-р. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>> [Дата звернення 10 травня 2023].
- Кабінет Міністрів України, 2023. Постанова Про утворення Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності

- № 320-2023-п. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2023-%D0%BF#Text>> [Дата звернення 11 травня 2023].
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. *Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України*. К., НІСД.
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. *Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році»*. К., НІСД.
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. *Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році»*. К., НІСД.
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. *Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році»*. К., НІСД.
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. *Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році»*. К., НІСД.
- Указ Президента України Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки № 487/2021, 2021. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>> [Дата звернення 11 травня 2023].
- Указ Президента України Про Стратегію національно-патріотичного виховання № 286/2019, 2019. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>> [Дата звернення 11 травня 2023].
- Указ Президента України Про щорічні послання Президента України до Верховної Ради України № 314/97, 1997. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314/97#Text>> [Дата звернення 12 травня 2023].
- Центр Разумкова, 2017. Процес формування спільної загальнонаціональної ідентичності громадян: чинники впливу, оновні засади і напрями (Експертне опитування). *Національна безпека і оборона*, 1–2 (169–170), с. 77–88.

References

- Kabinet Ministriv Ukrainy, 2018. Rozporiadzhennia Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini № 710-r, 2018 [Order on the approval of the Concept for the Development of Civic Education in Ukraine No. 710-r]. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>> [Accessed 10 May 2023]. (in Ukrainian).
- Kabinet Ministriv Ukrainy, 2023. Postanova Pro utvorennia Koordynatsiinoi rady z pytan utverdzhennia ukraïnskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti № 320-2023-p. [Decree No. 320-2023-p. on the formation of the Coordination Council on the Affirmation of Ukrainian National and Civic Identity]. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2023-%D0%BF#Text>> [Accessed 11 May 2023]. (in Ukrainian).
- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, 2013. *Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshe Ukrainy v 2013 rotsi : Shchorichne Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy [On the internal and external situation of Ukraine in 2013: Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine]*. К., NISD. (in Ukrainian).

- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, 2015. *Analitychna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovy-shche Ukrainy v 2015 rotsi»* [Analytical report on the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in 2015"]. K., NISD. (in Ukrainian).
- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, 2016. *Analitychna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2016 rotsi»* [Analytical report on the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in 2016"]. K., NISD. (in Ukrainian).
- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, 2017. *Analitychna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2017 rotsi»* [Analytical report on the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in 2017"]. K., NISD. (in Ukrainian).
- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, 2018. *Analitychna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2018 rotsi»* [Analytical report on the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in 2018"]. K., NIISD. (in Ukrainian).
- Tsentr Razumkova, 2017. Protsey formuvannia spilnoi zahalnonatsionalnoi identychnosti hromadian: chynnyky vplyvu, onovni zasady i napriamy (Ekspertne opytuvannia) [The process of forming a common national identity of citizens: factors of influence, new principles and directions (Expert survey)]. *Natsionalna bezpeka i oborona*, 1–2 (169–170), pp. 77–88. (in Ukrainian).
- Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro Natsionalnu stratehiiu spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2021-2026 roky № 487/2021 [Decree of the President of Ukraine On the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2021-2026 No. 487/2021], 2021. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>> [Accessed 11 May 2023]. (in Ukrainian).
- Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro shchorichni poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy № 314/97 [Decree of the President of Ukraine On Annual Messages of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine No. 314/97], 1997. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314/97#Text>> [Accessed 12 May 2023]. (in Ukrainian).
- Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro Stratehiiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia № 286/2019 [Decree of the President of Ukraine On the Strategy of National Patriotic Education No. 286/2019], 2019. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>> [Accessed 11 May 2023]. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti № 2834-IX [Law of Ukraine On the Basic Principles of State Policy in the Field of Affirming Ukrainian National and Civil Identity No. 2834-IX], 2022. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>> [Accessed 10 May 2023]. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 10.06.2023 р.

К. Balabanov
V. Lysak

STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF NATIONAL AND CIVIL IDENTITY IN UKRAINE: THE CONCEPTUAL DIMENSION

The main aspects of changing approaches to the state regulation of the implementation of identity policy in Ukraine, aimed at the formation of national and civic identity, are revealed.

It was determined that the development and implementation of the identity policy were recognized as priority tasks in the public speeches of the heads of the Ukrainian state, which were aimed at determining the path of the country's further development, respectively, being reflected in the analytical reports of the National Institute of Strategic Studies.

The authors claim that a review of the texts of the analytical reports that accompanied the President's Annual Message to the Verkhovna Rada of Ukraine allows one to assess the degree of importance given to the issues of identity formation of Ukrainians during recent times. These documents are a highly informative source, because, on the one hand, they specify and reveal the content of individual theses of the messages of the highest leadership of the state, and on the other hand, they provide a detailed explanation of the tasks, in the main directions of development, which were set as a goal for the state as a whole.

The dynamics of the presentation of the problem of identity formation, proposed at the level of the country's political leadership, are studied. Mechanisms of formation of national identity of Ukrainians proposed in recent years are defined. Innovations regarding the introduction of identity policy in Ukraine, proposed in the law of Ukraine "On the basic principles of state policy in the sphere of establishing Ukrainian national and civil identity" approved in 2022, are being considered.

It is noted that one of the results of the adoption of the Law can be considered the approval of a specific terminology in it, which greatly facilitates the process of further theoretical study of the problem field, and contributes to the conduct of more clear and purposeful activities of all actors who can understand the tasks and essence of politics in a similar way.

An important part of the adopted law is the outline of the mechanisms through which the processes of formation and consolidation of national and civil identity should take place.

The authors come to the conclusion that a certain regulatory and legal basis has been formed, which regulates the processes that allow the state to conduct identity politics. But, due to a number of circumstances, this basis is not clearly structured, certain documents duplicate each other, not all of the planned documents have been approved.

The attempt to single out the directions in which the state identity policy should be formed, to develop clear criteria for evaluating this process, to normalize relations between various actors of its development and implementation, can certainly be assessed as a positive step. However, it will be possible to fully evaluate it only after the adoption of the entire complex of the planned array of regulatory and legal acts, in particular, the "Strategy for the establishment of Ukrainian national and civil identity". At the same time, the further actualization of the legal framework for the implementation of state policy, which regulates both the sphere of national and civil identity establishment, as well as the areas related to it, is a task for future development.

Keywords: *civic identity, political socialization, national identity, identity politics, state policy, political culture.*